

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет ім. Івана Франка

Кафедра міжнародних
відносин і дипломатичної
служби

Реферат з дисципліни
Дипломатична історія України

На тему:

«Дипломатія Ярослава Мудрого»

Виконала студентка
Тенета М. І.
доцент Шалена Н. Н.

Львів - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. КНЯЗЬ ЯРОСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ – МУДРИЙ ПРАВИТЕЛЬ

1.1. Внутрішня і зовнішня політика князя Ярослава Мудрого

1.2. Розквіт культури та будівництва

РОЗДІЛ 2. КНЯЗЮВАННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

2.1. Слава та боротьба Ярослава Мудрого

2.2. Походи Ярослава Мудрого

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Ярослав Володимирович (Мудрий) (978-1054) – видатний державний діяч і полководець, великий київський князь (1019-1054), син князя Володимира Святославича і полоцької княжни Рогнеди Рогволодівни.

Ярослав розпочав свою політичну кар'єру дуже рано. На десятому році життя він був відірваний від матері й поставлений батьком намісником у Ростово-Суздальській землі. Коли у Новгороді Великому помер найстарший син Володимира Вишеслав, Володимир несподівано для всіх перевів до Новгорода малого Ярослава. В той час Новгород був другим за значенням містом Київської Русі. Це свідчило про те, що мудрий державний діяч Володимир побачив у малому хлопцеві риси майбутнього правителя.

Чверть століття просидів Ярослав на дуже відповідальному новгородському престолі. Однак вже у 1014 році князь Ярослав відмовився сплачувати данину Києву і лише смерть Володимира запобігла відкритій війні сина з батьком. Протягом 1015-1019 рр. Ярослав вів боротьбу за київський престол зі своїм братом Святополком Окаянним. У 1019 р. він остаточно розбив війська Святополка на

р. Альті й став великим київським князем. Однак фактично Ярослав ще протягом деякого часу був змушений ділити верховну владу в державі з братом Мстиславом і лише з 1036 р., після смерті останнього, Ярослав відчув себе повноправним правителем Русі.

Період князювання Ярослава Володимировича позначився піднесенням Давньоруської держави. Недарма він вважається однією із наймасштабніших особистостей світової історії. Державний діяч, який зумів розширити територію Давньоруської держави, укріпити її кордони, встановити контакти з багатьма європейськими країнами, князь величезне значення приділяв внутрішньому устрою держави. Насамперед слід відзначити наполегливість князя у поширенні християнства (літописці пізнього

Середньовіччя називали його «Богохранимим» та «Богомудрим»). За часів Ярослава Мудрого на Русі було засновано перші монастирі – Св. Юрія, Св. Ірини та Києво-Печерський монастир, які стали великими церковними і культурно-освітніми центрами.

Як високоосвічена людина, Ярослав дбав про розвиток освіти в державі. За його розпорядженням було створено школу і бібліотеку при Софіївському соборі, яка славилася на всю Європу. При бібліотеці було зібрано перекладачів, які перекладали давньоруською мовою багато грецьких книг.

Вічними пам'ятниками благочестя Ярослава залишаються перлини давньоруської архітектури – храми Святої Софії у Києві та Новгороді. Крім того, за часів правління князя значно розширилася територія міста Києва. Частину міста було обнесено високими валами (Ярославові вали) з трьома брамами (Лядські ворота, Львівська брама та Золоті ворота). Головний в'їзд у місто відбувався через Золоті ворота.

До історії всіх часів і народів Ярослав Мудрий увійшов і як людина, яка зуміла сповна використати в інтересах держави міжнародні династичні зв'язки. Недарма його називали «тестем Європи». Сам князь був одружений з донькою шведського короля Олафа – Інгігердою, згодом – з Анною, дочкою візантійського імператора. Дочка Ярослава Єлизавета вийшла заміж за норвезького короля Геральда Суворого, друга дочка – Анна за французького короля Генріха II, третя дочка – Анастасія була дружиною угорського короля Андрія I (Андріяша I).

37 років правління Ярослава Мудрого заклали міцний фундамент розвитку традицій державотворення на українських теренах. Протягом цього часу Давньоруська держава зберігала свою могутність і міжнародний авторитет.

Помер Ярослав у Вишгороді, поховано його у Київському Софіївському соборі.

РОЗДІЛ 1. КНЯЗЬ ЯРОСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ –МУДРИЙ ПРАВИТЕЛЬ

1.1. Внутрішня і зовнішня політика князя Ярослава Мудрого

З малих літ Ярослав був намісником батька, князя київського Володимира Великого, в Ростові, а після смерті брата Вишеслава став князувати у Новгороді. Саме це місто і стало його воєнною силою і підтримкою протягом усього його правління. [1., 24.]

Після смерті батька 15 липня 1015 року Ярослав розпочав війну з братом Святополком, яка не припинялася чотири роки. 1019 року Ярослав з новгородською і варязькою дружинами остаточно розбиває брата, після чого проголошує себе правителем Русі.

Проте одноосібним правителем Ярослав став лише після смерті у 1036 році брата Мстислава, якому підпорядковувався Чернігів і лівобережні землі, і якого він не міг перемогти.

Ще одним кроком Ярослава до одноосібного правління стало ув'язнення брата Судислава, який міг би зазіхнути на владу.

Втім, і після ліквідації загрози владарюванню з боку членів родини, правління нового князя не було спокійним:

- у 1018 році він програв битву з польським військом на Бузі;
- у 1020 році Ярослав карає свого племінника Брячислава за розгром Новгорода;
- у 1022 році не має успіху в поході на Брест;
- у 1023 році брат Ярослава Мстислав відвойовує Чернігів і Лівий берег Дніпра;
- у 1029 році разом зі Мстиславом виганяє із Тмутаракані ясів;
- 1030 року перемагає чудь (фіно-угорські народи);

1030 —1031 роках відвойовує Червенські городи, захоплені поляками;

1036 року остаточно розбиває печенігів,

у 1038 році підкорює литовські племена ятвягів;

1042 році підкорює фінські племена ям;

у 1043 році війська Ярослава Мудрого, що виступили проти Константинополя, були розгромлені.

За правління князя Ярослава Мудрого була укладена «Руська правда» — перший письмовий звід права, в якому прописувалися права на власність та заходи в разі її порушення.

Важливим кроком князя Ярослава Мудрого є призначення (близько 1051 року) митрополитом київським слов'янина Іларіона, а не грека, як велося до того. Така реформа послабила візантійський вплив на Русі. [2., 63.]

Всіляко сприяючи утвердженню на Русі християнства, Ярослав запровадив канонізацію святих. Зокрема був зарахований до числа святих батько Ярослава Володимир Великий, визнаний просвітителем Русі. Також було канонізовано братів Ярослава Бориса і Гліба, вбитих Святополком у боротьбі за престол.

Про вдачу політику Ярослава на світовій арені свідчить те, що князь виходить з-під залежності Візантії, розірвавши з нею торгові і церковні зв'язки, та одночасно налагоджує союзи з Польщею, Німеччиною, Чехією, Угорщиною, найперше через укладення ряду династичних шлюбів. Сам Ярослав взяв за дружину шведську принцесу Інгігерду, сина Ізяслава одружив з донькою польського князя Мешко II, сина Святослава — з дочкою німецького графа Леопольда фон Штаде. Доньки князя Ярослава стали королевами Франції (Анна), Угорщини (Анастасія), Норвегії і Данії (Єлизавета). За польського короля Казимира вийшла заміж сестра Ярослава Доброніга.

Невдала і не вигідна обом сторонам ворожнеча між Руссю і Константинополем закінчилася миром, скріпленим шлюбом Всеволода

Ярославовича та візантійської принцеси, який дав життя великому князю Володимирі Мономаху.

1.2. Розквіт культури та будівництва

Будучи високоосвіченою людиною, князь Ярослав Мудрий відкривав школи, монастирі, засновував книгописні (установи для перекладу і перепису книг). Такі кроки стали хорошим підґрунтям для розвитку писемності та літератури.

Як особливий вид мистецтва стала розвиватися книжкова мініатюра, особливістю якої було художнє оформлення сторінок та дорога оправа.

Гуртував навколо себе князь Ярослав освічених і духовних людей, яких М. С. Грушевський пізніше назвав першою академією наук України-Русі.

За князювання Ярослава нові храми та палаци заясніли розписами, мозаїками, фресками та іконами. Створювали їх майстри, запрошені Ярославом із Греції. Така політика створила умови для піднесення ремесел.

Князь Ярослав Мудрий мав «справжню пристрасть до будов», як охарактеризував його М. Костомаров. За визнанням істориків, саме в часи Ярослава було широко запроваджено кам'яне будівництво.

За правління Ярослава було засновано міста Корсунь, Юр'їв, Ярославль, Гюргів (Біла Церква), Новгород-Сіверський. [3., 69.]

Ярослав розпочав розбудовувати Київ: місто істотно розширилося; з'явилися чотири в'їзні брами: Золота, Угорська, Лядська і Жидівська: зводилися дво- і триповерхові будинки з галереями та балконами; побільшало ринків; діяло 400 церков. Окрасою Києва став Собор святої Софії, збудований за зразком храму Софії у Константинополі.

У 1054 році великий князь Ярослав Мудрий пішов із життя, покнязювавши 35 років і залишивши по собі могутню і культурно піднесену державу.

РОЗДІЛ 2. КНЯЗЮВАННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

2.1. Слава та боротьба Ярослава Мудрого

Наприкінці правління Володимира Великого, Ярослав відмовився сплачувати щорічну данину Києву, що становила 2000 гривень, і виступив проти свого батька походом. Під час приготування до походу Володимир помер.

Після смерті свого батька Володимира найняв 1000 варягів (відповідно до Леонтія Войтовича значну частину їх складала вояки норвезького ярла Свейна Хладаярла)[8] і 26 листопада (день св. Георгія) 1015 року Ярослав Мудрий у жорстокій боротьбі за київський престол розбив війська Святополка біля Любеча і посів київський великокняжий престол, але 1018 року під натиском польських військ короля Болеслава I, яких взяв собі на допомогу Святополк, мусив покинути Київ і утік до Новгороду. Після остаточної перемоги в битві над річкою Альтою 1019 року Ярослав Мудрий став київським Великим князем. [4., 103.]

Прагнучи об'єднати всі руські землі під своєю владою, Ярослав Володимирович вів боротьбу проти свого брата тмутороканського князя Мстислава Володимировича. Після битви, яку Ярослав програв, під Лиственем біля Чернігова 1024 року. Ярослав мусив відступити Мстиславові Чернігівщину і всі землі на схід від Дніпра, крім Переяславщини. Згодом, після укладеного 1026 року у Городку під Києвом миру, почалося порозуміння і співпраця між братами. Ярослав Мудрий допомагав Мстиславові у боротьбі з касогами і ясами у 1029 році, поширивши свої володіння до Кавказьких гір; а Мстислав — у скріпленні й поширенні держави Ярослава Мудрого на захід від Дніпра. 1030 року на півночі Ярослав зайняв землі між Чудським озером і Балтикою і там заснував місто Юріїв (нині — Тарту), у 1030 — 1031 роках війська Ярослава і Мстислава відвоювали Червенські городи, які 1018 року захопив Болеслав I. Тоді ж Ярослав здобув від королівства Польського смугу землі між ріками Сяном і Бугом. За відомостями, що містяться у «Повісті минулих літ», він в 1030 році

відвоював місто Белз, а в 1031 застав місто свого імені Ярослав. Полонених під час походу ляхів, у якості щиту від кочівників, було поселено у Пороссі. [5., 82.]

Після смерті Мстислава у 1036 році Ярослав об'єднав під своєю владою лівобережні землі, ставши єдиним володарем могутньої Київської держави, окрім Полоцького князівства, яке виділено Володимиром Святим в уділ роду Ізяслава. 1036 року, за літописом, Ярослав Мудрий розгромив біля Києва печенігів і нібито, за літописом, на місці перемоги над ними почав будувати у 1037 році Софійський собор. Хоча останні дослідження Софії Київської спростували це твердження літопису. За аналізом графіті, а також за іноземними писемними пам'ятками, насамперед німецькими (Хроніка Тітмара Мерзебурзького), Собор святої Софії був закладений раніше.

2.2. Походи Ярослава Мудрого

У 1038–1042 роках Ярослав вів успішні походи проти литовських племен — ятвягів, проти Мазовії, проти прибалтицько-фінських племен ямь і чудь. 1043 року він підготував під проводом свого сина Володимира і воєводи Вишати похід на Візантію, який закінчився поразкою, багато воїнів потрапило в полон чи загинуло. Щоб охороняти свою державу проти нападів кочовиків, Ярослав укріплював південний кордон, будуючи міста над ріками Россю і Трубежем: Корсунь, Канів, Переяслав; та посилюючи посульську фортифікаційну лінію над Сулою: Лубни, Лукомль, Воїнь.

Під час його правління Київська Русь перетворилася на могутню європейську державу. Завершено розпочате Володимиром Святим розширення меж столиці Русі — Києва, насипано нові оборонні вали були ще за Володимира Святого (дослідження П. Раппопорта) (за одним з них прокладено сучасну вулицю Ярославів Вал), а Ярослав поставив на них лише заборолу. Збудовано Золоті ворота, Лядську браму, Жидівські ворота, Георгіївський та Ірининський собори, Софійський собор, в якому згодом поховали в саркофазі Ярослава Мудрого та його дружину Ірину (Інгігерду 1001–1050). Це був акт порушення задуму собору. Створив бібліотеку Софійського собору. За часів його правління

засновано міста Корсунь, Гюргів (нині — Біла Церква), розбудовано Чернігів, Переяслав, Володимир-Волинський, Турів, встановлено династичні зв'язки з королівськими дворами Швеції, Норвегії та Франції. Продовжувалося карбування срібних монет. [6., 203.]

Останні роки життя Ярослав провів у Вишгороді. По смерті Ярослава Мудрого залишилися п'ять синів, між якими розгорнулась боротьба за владу. Цей період відомий в історіографії як Тріумвірат Ярославичів, з якого почався розпад Київської Русі і через півтора століття вона фактично перестала існувати як єдина держава.

ВИСНОВОК

За Ярослава Мудрого поширилося і зміцніло християнство в Київській Русі, а також оформилася організаційна структура й церковна ієрархія: 1039 документально стверджено існування Київської митрополії, що перебувала в юрисдикції константинопільського патріарха. Ярослав узгодив церковний устав, яким визначалися права церкви і духівництва. Крім призначення митрополитів на київську катедру, Церква Київської Русі користувалася автономією, включно з тим, що 1051 з ініціативи Ярослава собор місцевих єпископів обрав русина Іларіона митрополитом київським. За цього часу засновано також перші монастирі на Русі: св. Юрія, св. Ірини і славний Києво-Печерський 1051 р., які стали важливими культурними осередками, в яких писалися літописи, були школи іконописання.

За Ярослава Мудрого сталася і національна еволюція в Київській державі: варязький вплив залишився тільки в колі військової дружини, а державні діячі рекрутувалися здебільшого з місцевих людей, серед яких були: Вишата, Іван Творимирич, Костянтин, син Добрині та інші.

Ярослав Мудрий був високоосвіченою людиною, він дбав про освіту і культуру свого народу, заснував при Софійському соборі школу і бібліотеку. За його ініціативою почалася в Києві праця над перекладами грецьких та інших книг на церковнослов'янську мову, переписано багато книг, був укладений літописний звід.

Київська Русь за Ярослава Мудрого була великою і могутньою державою Європи, досягнувши на ті часи найвищого розвитку. Щоб зберегти цілісність своєї держави, а заразом забезпечити права своїх синів, Ярослав встановив систему наслідування (сеньйорату), згідно з яким старший брат Ізяслав дістав великокняжий престол у Києві, Святослав — Чернігівщину, Муром і

Тмуторокань, Всеволод — Переяславщину, Суздаль і Ростовщину, Ігор — Володимир Волинський, В'ячеслав — Смоленщину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович Л. Гольмґард: де правила руські князі Святослав Ігоревич, Володимир Святославич та Ярослав Володимирович? // Український історичний журнал. — К., 2015. — № 3 (522) за травень-червень. — С. 37—55. — ISSN 0130-5247;
2. Войтович Л. В. 3.1. Династія Рюриковичів. // Князівські династії Східної Європи (кінець IX — початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль. — Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2000. — 649 с. — ISBN 966-02-1683-1.
3. Грушевський М. Ярослав // Історія України-Руси. Том II (XI—XIII вік). — Львів, 1905;
4. Котляр М. Ф. Ярослав Мудрий // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2013. — Т. 10 : Т — Я. — С. 760. — ISBN 978-966-00-1359-9.
5. Кравчук П. П. Становлення інституту позбавлення волі в Давньоруській державі: іст.-прав. нарис / Павло Кравчук. — Запоріжжя, 2009. — 28 с.[1];
6. Кравець М. І. Історія України в особах: IX—XVIII ст. — К.: Україна, 1993. — 396 с.;

7. . Котляр М. Ф. Ярослав Володимирович Мудрий // Малий словник історії України / відпов. ред. В. А. Смолій. — К. : Либідь, 1997. — 464 с. — ISBN 5-325-00781-5.